

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації **Янь Сихань** на тему:

**«Оперні амплуа сопрано в європейському мистецтві
XVII–XIX століть: інтерпретологічний аналіз»**

на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – «Музичне
мистецтво» з галузі знань 02– «Культура і мистецтво»

Публічну презентацію наукових результатів дисертації
проведено на засіданні кафедри інтерпретології та аналізу музики

Харківського національного університету мистецтв

імені І. П. Котляревського

«26» серпня 2025 року, протокол № 1

Обґрунтування теми. У дисертації представлено дослідницьку концепцію вокального виконавства як когнітивну проблему на матеріалі мистецтва сопрано. Співак і його голос постають в ній як первісна онтологічна ознака вокального мистецтва, креативна сила актуальної комунікації, тоді як осердям всієї системи музичної творчості слугує музичне мислення — специфічний раціонально-духовний процес вокаліста і водночас «механізм» його реалізації в професійній діяльності. Метафізичний акт ототожнення Буття та Мистецтва через суб'єкта вокальної творчості (співачки) та духовно-естетичне задоволення від співу, співпереживання голосу, що звучить та сприймається як знаменник трансцендентної Краси в оперному жанрі. Константні функції співацького «мислення голосом» — *семантична, рецептивно-сугестивна, перформативна* (сценічна візуалізація образу в просторі театральної дії), *символічно-пізнавальна* — взаємодіють у часопросторі оперної вистави разом з когнітивною (розумово-усвідомленою) діяльністю.

Таким чином, дисертації домінує інтерпретативний підхід до вивчення співацької діяльності з позицій виконавської когнітивістики.

Актуальність теми дослідження. Вивчення мистецтва сопрано в контексті оперної традиції Західної Європи XX століття китайськими дослідниками передбачає не лише історичний інтерес, а й методологічний — для розуміння повноти картини культурної глобалізації, розуміння тенденцій творчої практики в цілому. Існують проблеми, які мають загальне значення для всіх співацьких спеціалізацій, особливо в царині вічно актуальної 400-річної оперної класики. Також в оперній інтерпретології (напрям сучасної музичної науки) недостатньо представлена системно-діяльнісна аналітика «зіркових» сопрано європейського/світового рівня XX–XXI століть, включно з напрямом *Historically Informed Performance*. Отже, актуальність теми спричинена: дослідницькою увагою до новітньої історії жіночих амплуа в європейській оперній традиції, їх мистецькою значущістю в «пантеоні» сучасної виконавської класики; недостатнім рівнем висвітлення індивідуальної творчості видатних сопрано, життєдіяльність яких складає ненаписану ще антологію оперної практики XX–XXI століть; підвищеною активізацією співачок до

саморефлексії своєї творчості на тлі суспільного інтересу до мистецтва сопрано в сучасному та оперному (концертному) виконавстві.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі інтерпретології та аналізу музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Її зміст відповідає комплексній темі «Когнітивне музикознавство: парадигматика музичної творчості в актуальних запитах історії» (протокол вченої ради № 5 від 29.12.2022 р.). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол № 3 від 2024 р.) та уточнено (протокол №12 від 27.06.25 р.).

Мета дослідження – на ґрунті інтерпретологічного аналізу жіночих амплуа в творчості видатних співачок минулого та сучасності з'ясувати типологічні процеси мистецтва сопрано як феномена новоєвропейської традиції XVII–XIX століть.

Об'єкт дослідження – оперне мистецтво Західної Європи XVII–XIX століть; **предмет** – амплуа сопрано в історичній репреспективі та виконавській практиці XX–XXI століть.

Матеріал дослідження. Концепцію роботи обґрунтовано на базі нотного матеріалу та відеозаписів оперних творів: Алессандро Скарлатті (арія Ераклеї «*A questo nuovo affanno*» з однойменної опери «*L'Eraclea*», 1700); арія Клеопатри «*Da tempeste*» з опери «Юлій Цезар в Єгипті» («*Giulio Cesare in Egitto*», 1724) Г. Ф. Генделя; арія Альцести «*Divinités du Styx*» з опери К. В. Глюка («*Alceste*», 1767); арії Арміди з однойменних опер Люллі і Глюка; арій Цариці Ночі з опери «Чарівна флейта» / «*Die Zauberflöte*») та Деспіни з опери «Так чинять усі» / «*Così fan tutte*») В. А. Моцарта; арія Норми «*Casta diva*» з однойменної опери В. Белліні; арії Віолетти («*La traviata*») та Флорія Тоска («*Tosca*») Дж. Верді, арія Турандот «*In questa reggia*») Дж.Пуччіні та інші.

Методи дослідження. Дослідження амплуа сопрано в оперній практиці XVII–XIX століть ґрунтується на міждисциплінарному підході, який поєднує вокальну педагогіку, музичну семіотику та елементи гендерної теорії. Основу методології становить історико-стильовий аналіз усталених уявлень про жіночий голос у контексті від естетики *bel canto* до формування системи *Fach*, змін в оперній драматургії композиторів-романтиків. Концепція кваліфікаційної праці передбачає взаємодію загальних та спеціальних підходів до вивчення феномену сопранового співу: *історіографічний* – сприяє спадкоємності при вивченні наукових джерел, присвячених вокальному мистецтву Західної Європи; *історичний* – досліджує фактологію розвитку сопрано в хронологічному вимірі, національно-стильових контекстах минулого; *стильовий* – вказує на оригінальність мислення композитора через пошук ним відповідних мовностильових засад вокальної творчості; *функціонально-структурний* – виявляє зміст та будову твору для адекватного розуміння в процесі аналізу його виконавської інтерпретації; *жанрово-стилістичний* – вказує на специфіку трактування сюжету та характеру персонажів інтонаційно-

виконавськими засобами; *культурологічний* – встановлює зв'язки оперного мистецтва (співу) в системі соціокультурних функцій та різних видів суспільної свідомості; *виконавський* – сфокусований на спеціалізації високого жіночого голосу в сучасній оперній практиці, вокально-технічних характеристиках; *інтерпретаційний* – розкриває вплив *homo cantus* та роль особистості на уявлення про мистецтво сопрано сьогодення; *феноменологічний* – потрібний для персоналізації тембра-амплуа сопрано в творчості видатних представниць оперного мистецтва XX–XXI століть; *порівняльний* – допомагає встановити спільні та відмінні ознаки старовинного та сучасного вокального виконавства.

На підставі міждисциплінарної взаємодії історичного музикознавства та оперної інтерпретології формується формат *виконавської когнітивістики*.

Теоретична база. Концепція роботи спирається на міждисциплінарну взаємодію загальнонаукових та спеціальних розділів музикознавства: *історія західноєвропейської опери XVII–XIX століть*: І. Іванова, Г. Куколь, М. Черкашина (1998), П. Барб'є (P. Barbier, 1996), Д. Барроуз (Burrows, 2012), Б. А. Браун (B. A. Brown, 1995), Д. Хартц (D. Hertz, 2003), К. В. Паліска (Palisca, 1968), Макклери (McClary, 2002); К. Клойбер (Kloiber, Konold & Maschka, 2016), Р. Міллер (Miller, 1996), Дж. А. Райс (Rice, 2010); *вокальне мистецтво – від бароко до романтизму*: О. Батовська, Н. Гребенюк, Н. Белік-Золотарьова (O. Batovska, N. Grebenuk, N. Byelik-Zolotaryova, 2022), Л. Боровік, М. Гарсія, Б. Гнидь (1997), В. Гіголаєва-Юрченко (2015), Н. Говорухіна (2008), А. Гужва та Н. Миколайчук (Guzhva A., Mykolaichuk N. (2019)); О. Стахевич (2002), М. Черкашина-Губаренко (2012), О. Шуляр (2014), Дж. Бадден (Budden, 1992), Д. Бартель (D. Bartel, 1997), Р. Болдрей (R. Boldrey, 1994), Б. А. Браун (B. A. Brown, 1995), Дж. Бюлоу (G. J. Buelow, 2004); Е. Джудічі (E. Giudici, 1999); Б. Дошер (B. Doscher, 1994), С. Коттон (S. Cotton, 2007), Ш. Ландрю-Шандес (Landru-Chandès, 2017); Ж. Латуш (J. Latouche, 2022); Л. Манен (L. Manén, 1987); Г. Манчіні (Mancini, 1774); Р. Міллер (Miller, 1986; Miller, 2000); Р. Паркер (R. Parker, 2001); А. Перру (Perroux, 2015); Дж. Росселлі (G. Rosselli, 1992); С. Рейвенс (Ravens, 2014); Дж. Росселлі (G. Rosselli, 1992), Дж. Старк (G. Stark, 1999), І. Тітце (I. Titze, 2000), Ф. Томас (F. Thomas, 1968), П. Тосі (P. Tosi, 1978); М. Фельдман (M. Feldman, 2015); Чжан Ївень (2021); *композиторська творчість, музична мова та мислення (персоналії)*: Г. Аберт (Abert, 2007), Р. Паркер (Parker, 2001), Сюй І (2006) – про опери В. А. Моцарта; Д. Кімбелл (Kimbell, 1991) та Е. Ньюман (Newman, 2009) – про творчість К. В. Глюка; Т. Картер (Carter, 2002) та Дж. Уенем (Whenham, 1986) – про творчість К. Монтеверді; В. Данишина (2010) – про творчість Ж.-Б. Люлі та Ж.-Ф. Рамо; С. Террі (Terry, 1928) та С. Уолфф (Wolff, 2001) – про творчість Й. С. Баха; В. Дін, Дж. Напп (Dean, Knapp, 1995) – про творчість Г. Ф. Генделя; Д. Хартц (Hertz, 2003) – про творчість Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Л. Бетховена; М. Чусід (Chusid, 1998) – про творчість Дж. Верді; В. Ешбрук (Ashbrook, 1985) – про творчість Дж. Пуччіні; Ф. Госсетт (Gossett, 2019), М. А. Смарт (Smart, 2004), Г. Вайнсток (Weinstock, 1971), В. Ешбрук (Ashbrook, 1982) – про оперу доби романтизму; М. А. Вайнер (Weiner, 1995) та Хоттер (Hotter, 1996) – про оперні твори Р. Вагнера; *антологія видатних сопрано*: J. Ardoin & G. Fitzgerald

(1974) – про Марію Каллас; R. Fleming (2004), J. Norman (2014); К. Аббат (Abbate, 1996), Дж. Дезрідж (Deathridge, 2008) та Б. Міллінгтон (Millington, 1992) – про оперні голоси в творах Р. Вагнера; К. МакДонкел (McDoncell, 2001); *методологія вокального мистецтва*: Н. Башмакова (2019), В. Гіголаєва-Юрченко (2015); Н. Говорухіна (2008), Б. Гнидь (1997); Н. Кречко, О. Рязько (2022); В. Митюшин (2020); Ю. Ніколаєвська (2017); Дж. Старк (Stark, 1999); *семіотика культури* – С. Лангер (S. Langer, 1957); *когнітивний напрям* – Л. Шаповалова (2025); *поетика музичного бароко* (Serhaniuk, L., Sharovalova, L., Nikolaievskaya Y., Melnyk, S., Zaporozhan, D. (2024); *специфіка жіночих партій у китайській опері*: С. Гуо (X. Guo, 2021), Дж. С. Лам (J. S. Lam, 2022), Лі Сяо-Ті (Li Hsiao-t'i, 2019); С. Макеррас (C. Mackerras, 1972), А. Скотт (A. C. Scott, 1971).

Методологічно цінним виявилось звернення до дисертацій китайських дослідників, створених в Україні з урахуванням досвіду харківської та одеської наукових шкіл: Тан Чжанчена (2017) і Ван Мінцзе (Wang Mingjie, 2018), які акцентують увагу на проблемі взаємодії типу співацького голосу та амплуа в музичному театрі В. А. Моцарта. Дотичними є дисертації, присвячені проблемам виконавства доби бароко (Юань Сінь, 2023), жанровим проблемам оперного мистецтва: пастораль (Хуан Лей, 2022) та опера-балет у французькій традиції (Лю Тін, 2022), трактуванню сопрано в європейській та китайській музиці (Сун Яхуан, 2025).

1 **Новизна отриманих результатів** полягає в тому, що в українському музикознавстві феномен високого жіночого голосу сопрано *вперше*:

2 – набув осмислення як предмет музичної когнітивістики, що вивчає функціональні закони мислення, та інтерпретології, яка звертається до індивідуальності музиканта-виконавця;

3 – визначений через парадигматику оперних амплуа видатних представниць сопранового співу в контексті виконавської практики XX–XXI століть;

– обґрунтовано когнітивний підхід до розуміння специфіки мистецтва сопрано серед інших співацьких типів;

– встановлено етапи розвитку вокальних типів сопрано з урахуванням педагогічних, фізіологічних, естетичних і соціокультурних чинників;

– здійснено міждисциплінарний аналіз сопранових амплуа в європейській оперній традиції XVII–XIX століть від виконавського універсалізму до спеціалізації;

– досліджено процес типологізації жіночого сопрано як явища європейської оперної практики XVII–XIX століть через зміни естетичних пріоритетів, театральних-інституційних вимог минулого та почасті сьогодення;

– визначені типи *любовної чуттєвості* в сценічному часопросторі опери у вигляді двох типів сенситивностей: **від’ємної** та **доповненої**, що пов’язані через онтологічний критерій «повнота / порожнеча» і активно розкривають свою присутність в образних амплуа сопрано.

Уточнено:

– поняття універсалізму й спеціалізації в історичному розвитку *bel canto* та системи *Fach*.

Отримало подальший розвиток:

– поняття «реверсивного універсалізму» як прояв подолання фахових обмежень в мистецтві сопрано.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали та висновки дисертації є принципово важливими з позицій сучасної мистецької освіти: 1) при вихованні виконавців-іноземців в умовах адаптації до європейської культурної традиції; 2) як одна з можливих відповідей на вимоги універсалізації всіх рівнів професійної діяльності співака: при вивченні музичного твору, його інтерпретації на концертній сцені, в педагогічному процесі для розвитку інтонаційно-слухового та аналітичного мислення співака. Когнітивні моделі, апробовані в дисертації, є базовими для теорії та практики вокального мистецтва, актуальними і можуть бути задіяними в системі освітньо-наукової програми другого (магістр) та третього (доктор філософії) рівня вищих музичних навчальних закладів України, а також як допоміжний матеріал для викладачів усіх рівнів освіти. Матеріали та висновки дисертації знайдуть своє місце в навчальному процесі закладів вищої мистецької освіти при викладанні дисциплін: «Історія світової музичної культури», «Музична інтерпретація», «Історія вокального мистецтва», «Аналіз та інтерпретація музики».

Апробація результатів дослідження здійснювалася на кафедрі інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Основні положення роботи були оприлюднені у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях:

1. «Мистецтво та наука в сучасному глобалізованому просторі. До дня науки в Україні» (Харків, 17-18 травня 2021; ХНУМ імені І. П. Котляревського);
2. «Поетика музичної творчості» в межах науково-мистецького проекту "Практична музикологія" (Харків, 17 січня 2022 року, ХНУМ імені І. П. Котляревського);
3. Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (Харків, 13-14 лютого 2024 року);
4. «INTER-PROTO-LOGOS»: міжнародний науково-творчий проєкт, присвячений 20-річчю кафедри інтерпретології та аналізу музики ХНУМ імені І. П. Котляревського (Харків, 2-6 березня 2025).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 3 статті у спеціалізованих фахових виданнях категорії Б, рекомендованих і затверджених МОН України:

1. Янь Сихань. (2024). Вокально-сценічний образ Деспіни з опери В. А. Моцарта «*Così fan tutte*»: жанровий та виконавський аспекти. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії практики освіти*, 73, 106-119. DOI 10.34064/khnum1-73.06

https://intermusic.kh.ua/vypusk73/problemy_72_6_Sihan.pdf

2. Янь Сихань. (2025). Типологізація жіночого сопрано в європейському оперному мистецтві XVII–XIX століть: від універсалізму до спеціалізації.

Аспекти історичного музикознавства, XXXIX (39), 161-175. DOI 10.34064/khnum2-39.09

https://aspekty.kh.ua/vypusk39/aspekt_39_9_161-175_Sihan.pdf

3. Янь Сихань. (2025). Вокальна мова і мислення співака як когнітивна проблема (на матеріалі оперних партій сопрано). *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії практики освіти*, 75, 95-106. DOI 10.34064/khnum1-75.06

https://intermusic.kh.ua/vypusk75/PROBLEMS-75_6-95-106YANSIHAN.pd

Характеристика особистості здобувача. Янь Сихань у 2019 році закінчила Білоруську державну академію музики і одержала ступінь магістра. Навчалася в аспірантурі Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського протягом 2016–2025 навчальних років (науковий керівник – доктор мистецтвознавства, професор Шаповалова Людмила Володимирівна).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувачка дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації Янь Сихань у межах публічної презентації наукових результатів дисертації, проведену на засіданні кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського та повноти основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Дисертація Янь Сихань «Оперні амплуа сопрано в європейському мистецтві XVII–XIX століть: інтерпретологічний аналіз», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Її зміст відповідає спеціальності 025 – Музичне мистецтво. Визначені мета та завдання повністю розв’язані, основні положення дисертації обґрунтовують наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії. Результати дисертації пройшли апробацію на 4 науково-практичних конференціях; основні положення відображено у 3 одноосібних наукових статтях у фахових виданнях категорії Б, затверджених МОН України.

2. Викладене дозволяє дійти висновку, що дисертація **Янь Сихань «Оперні амплуа сопрано в європейському мистецтві XVII–XIX століть: інтерпретологічний аналіз»** має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та практичної сфер сучасного музичного мистецтва. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), та може бути представлена у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 – «Культура і мистецтво».

3. Рекомендувати дисертацію **Янь Сихань «Оперні амплуа сопрано в європейському мистецтві XVII–XIX століть: інтерпретологічний аналіз»** до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 – «Культура і мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на публічній презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на засіданні кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

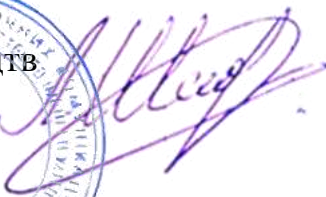
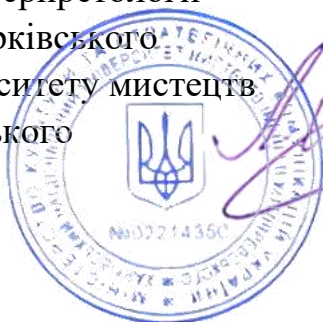
Головуюча на публічній презентації наукових результатів дисертації:

Доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри інтерпретології

НІКОЛАЄВСЬКА Ю.В.

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри інтерпретології
та аналізу музики Харківського
національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

ШАПОВАЛОВА Л.В.